

"כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו": (ל', יד')

בתנא-דבי-אליהו מסופר על צייד אחד שהתנצל לפני אליהו הנביא, כי לא נתנו לו מן השמים בינה ודעת ללמוד תורה, השיב לו אליהו ואמר: "ליטול פשתן ולטוותו ולארוג מצודות ולצוד דגים ועופות, נתנו לך בינה ודעת מן השמים – לדברי תורה, שנאמר בהם: "כי קרוב אליך הדבר מאד' לא נתנו לך בינה ודעת?" ורצה לומר בזה: הן לא יצאת צייד מרחם אמך, כי אם ההכרח לפרנס את עצמך הוא אשר לימדך לתפוס במלאכת הצייד, הרי אילו היית מרגיש צורך והכרח כזה ללמוד תורה, שהיית זקוק לתורה כמו שאתה זקוק לפרנסה וטורח היית להשיגה, ודאי יודע היית ללמוד תורה כשם שאתה יודע לצוד.

אם אמנם חפץ אתה בכל לבבך להידבק בתורה, עד כי אפילו אם היתה התורה בשמים או מעבר לים, גם כן מוכן היית ללכת אחריה ולעשות הכל כדי להשיגה – אזי באמת קרובה היא אליך...

בעירו של בעל התניא היה מגיד מישרים שהיה אומר דברי כיבושין לציבור ומוכיחם למען ילכו בדרך טובים. פעם אחת קרא לו בעל התניא ואמר לו: "הנה לכולם אתה אומר דברי תוכחה ולי אין מי שיאמר, הנני מבקש ממך לומר גם לי דברי מוסר". המגיד שהיה מופתע מאד מהבקשה נקלע למצב קשה. כיצד יהיך להרהיב עוז בנפשו להוכיח את הענק שלפניו שהיה גדול ממנו לאין ערוך בתורה וביראה. מאידך גיסא, אין זה מן הראוי לסרב, שכן אין מסרבין לגדול. הרהורים אלה גופא העלה המגיד בפני בעל התניא, ובה השכיל לצאת ידי חובת כל הצדדים. וכך אמר: "מה אומר ומה אדבר בפני הדרת גאונו, הרי כל מה שאני יודע גם כבוד תורתו יודע. ומה שכבוד תורתו אינו יודע גם אני איני יודע. מה היא באמת הנפקא מינה בין שנינו, מה שאני אינני יודע וכבוד הרב יודע. אך בכל זאת ההבדל בין מה שאני יודע לבין מה שבעל התניא יודע, הוא הרבה יותר קטן מן ההבדל שבין מה שכבודו יודע לבין מה שהוא עדיין אינו יודע". (מורשת אבות).

אהבת ישראל

דברי ריבות המצויים בין שכנים

עד כדי כך סעפו ופצלו ענפי השנאה, שמדברים של מה בכך כבר יש בכח אותה מחלה ממארת להתפשט בכל המין והלב ולהביאו לשנאה של ממש. לדוגמה: דברי ריבות בתשלומי פרוטות על חשמן בחדרי מדרגות; הסקה מרפזות; מעלית; "אני צריכה לשלם פחות", אומרת אחת השכנות, "אני משתמשת פחות מאחרים." וכל הנכוח על פרוטות.

או כשארע קלקול במרזב או בגג, מתגלע ריב ומדון על סכום התשלום, וכל זה מאהבת הנצחון הגורם שנאה. כמה קסף אדם מבזבז או מפסיד סתם כמה ומשלים עם זה, באמרו: "כפרת עוונות! הכל מן השמים! שיהא בכסף ולא בבריאות!" ואלו כשאריך להוציא קסף כתוצאה מוכוח עם חברו, עומד הוא על פרוטות. 'למה שאני אותר!' 'למה שאני אחשב כטפש שמנצלים אותי!' 'למה אני איתן לו להיות צודק!'

וכמו שמביא הגאון "יערות דבש" ואומר: פעמים באים אלי אנשים בשאלות בהלכה הנוגעים להפסד רב, כקצב ששחט פרה, ושאלתו אם פשרה אם לא, ופוסק אני לו 'טרפה' - ברצון ובקבלת הדין באהבה מוכרה הקצב לגוי בזול ומפסיד. וכי יעלה על דעתו להכשיל את בני ישראל בטרפות, חס וחלילה! ולמחרת - אותו קצב בא לפני לדין תורה עם חברו על סכום הרבה יותר קטן מהפסד פרתו של אתמול, וצווח ומחרף ומקלל את בעל דינו, ובשום אופן אינו מוכן לותר.

מה קרה כאן

אמש כשהודעתנו על הפסד פרתו - נשק את ידי, קבל עלינו את הדין וניצא, והיום - על סכום מועט רגו ורטן.

אלא - כשנטרפה פרתו, אמנם הפסיד הוא, ניצא מנצח בדין, אבל אף אחד לא ניצא מנצח, אולם כאן ניצא מנצח לעמת מנצח, שהוא חברו, ואת זה אינו יכול לסבול. ??? המשך בשבוע הבא

ולצדך הענינו אביא כאן קטע מספר "ונכתב בספר", ובסופו ספור יפה ומוסרי:

כי אם יתבונן האדם, יגיע מיד למסקנא הנכונה, שהמקור והשרש של כל המדות הרעות היא הסטרא אחרא, והכל בא כתוצאה, שהעולם הזה החולף ועובר מוצא אצל האדם מקום נכבד ועושה ממנו עסק חשוב המכילה ימיו ושנותיו, ושם את כל מעינו לחשב את חשבון ממונו, אם שלם פחות או שלם יותר, ומשקיע בכך את מיטב חלבו ודמו להוכיח שהוא צודק ושרק זולתו הוא האשם בכל דבר.

אם ידע האדם אל נכונה כי אין הוא מבלה כאן הרבה ושבסופו של דבר ישוב הגוף אל העפר וכל זה אינו העקר, וכי עקר העסק צריך להיות - לרכוש כאן, בצל העובר, תורה ותפלה, ולרכוש נצחיות - כי אז היה מבטו על כל הסובב אותו באופן אחר לגמרי. כל אלו החשבונות הן אך ורק מהאחיזה שנאחזו בו מדות רעות הפאות מהסטרא אחרא וההסתיר וההעלמה השוררים בעולם השפל הזה, והם מחזירים בלב האדם כי הגשמיות היא העקר, התאוות ושאיפות הגוף הן העקר, ולכן עושים רעש וענין מפל עניני העולם, בעוד שכח היותו מקורו מהקדשה, שיודעים שהעקר הוא עולם הבא. ואז - אם מחשבת האדם היא פזאת, אזי אין הענין נורא כל כך אם אני ותרתי, ואף אם בסופו של דבר שלמתי יותר מעט מזולתי, כי כל זה בא משרש הקדשה, מהמחשבה שפאן הוא עולם עראי, ואין פדאי לעשות קבע מענינים נאבדים וחולפים במהרה...

אמונה

כו. מי שאין לו אמונה, בידוע שמזלזל בדברי-תורה. (ספר המידות)

האם מותר להתלוצץ כדי לשמח חתן

אולם ראיתי לרבינו יעקב מולין בספר מהרי"ל (ה' עשי"ת אות יז) שכתב: ישמר שלא להתלוצץ, ולא יאמר "אעשה ליצנות בפני הבריות למען יאמרו עלי שאדם נחמד אני", דכל המתלוצץ תחילתו יסורים וסופו כלייה ויורש גיהנם. אך לשמח חתן וכלה מצוה להתלוצץ בפניהם לשמחם. ע"כ.

ולכאורה יש להקשות על דברי המהרי"ל ממה שמסופר בגמרא ברכות (ל:), שרב אשי חיתן את בנו, וראה את החכמים שמחים הרבה, ושרב כוס יקרה כדי להעציב אותם, וכן נהג מר בריה דרבינא. ולכאורה לפי המהרי"ל לא היה להני רבן לעשות כן, שהרי מותר להתלוצץ כדי לשמח חתן וכלה.

ויש ליישב, שאותם חכמים ששמחו הרבה, לא עשו זאת כדי להביא את החתן לידי שמחה, אלא שמחו בינם לבין עצמם, ולכן לא הוה ניחא להני רבן בהכי, אבל אם היו מתלוצצים כדי לגרום לחתן שמחה, שפיר דמי לעשות כן [לפי דברי המהרי"ל].

ועל כל פנים נראה, שגם המהרי"ל לא התכוון לליצנות של הוללות חס ושלום, אלא כונתו שיעשו דרים מצחיקים כדי לשמח את החתן, שהרי לא התירו לעבור על שום איסור כדי לשמח חתן וכלה, כמבואר בדרוש וחינוך לרבינו עקיבא איגר (ברכות ו.).

וכבר כתב בשו"ת נבחר מכסף (יורה דעה סימן טז), שלא נצטוונו על הוללות וסכלות, אלא על שמחה של מצוה שיש בה עבודת שמים. ע"ש. ולכן צריך לשקול היטב מהו גדר ליצנות של מצוה, ומה בגדר הוללות האסורה. ועיין בשו"ת הב"ח (סימן סב). (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

יום החשבון / סיפורי חב"ד

אל הרכבת עלה אדם שחזותו הייתה כשל בעל אחוזות עשיר. האיש בדק את הרשום בכרטיסו ופסע לעבר מקום מושבו. לאחר שהתיישב בנוחות סקר את סביבתו. הוא הבחין כי בספסל שלפניו יושב יהודי נכבד, בעל הופעה מרשימה, והסובבים אותו נראים מלוויו ומשמשי. בהבעת ביטחון עצמי רב שאל האיש בקול את היושב לצידו: "מי הוא האיש הנכבד היושב לפנינו?"

שכנו לספסל, שהיה אף הוא אחד מפמליית הרב המכובד, הסביר לאדון היהיר כי זה האדמו"ר מסלונים, רבי שמואל ויינברג, בעל 'דברי שמואל' (נסתלק לפני כמאה שנה).

בתגובה פלט האיש, בארשת שביעות-רצון עצמית: "גם סבי היה רב".

המילים האלה גרמו לכל הסובבים להיאמם באחת. הכול הביטו באיש בתדהמה. גם הרבי הפנה את ראשו לעבר האיש ואמר: "אם סבך היה רב, הרי גם סבי היה רב, בוא שב לידי".

האיש קיבל את ההצעה ברצון, ועבר לשבת ליד הרבי.

בין השניים נרקמה שיחה. האיש סיפר כי מוצאו מרבי מאיר, בנו של רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב. הוא היה גאה בייחוסו אף-על-פי שרחוק היה מאוד מהליכה בדרכי סבו. עוד סיפר כי הוא רופא ומשמש בצוות רופאיו של הצאר.

רבי שמואל פנה אליו בחביבות ואמר: "ודאי תשמח לשמוע סיפור מסבך הגדול. הסכת ושמע".

והצדיק סיפר:

יענקל היה בן העיירה ברדיצ'ב. ברבות הימים חקר מאת הפריץ פונדק העומד על אם הדרך. אט-אט השיל מעליו את סממני יהדותו, ירד מדחי אל דחי עד שנודע בכל הסביבה כפורק עול. בהמשך נגרר אחר הטיפה המרה ושקע במשחקי הימורים.

פעם אחת פגש אותו רבי לוי-יצחק בהלכו ברחוב. יענקל היה שתוי למחצה, אך בירך לשלום את הצדיק, מתוך כבוד. אמר לו רבי לוי-יצחק: "יענקל, אינך יודע כמה אני מקנא בך".

יענקל פער את עיניו בתדהמה, והצדיק המשיך: "הלוא בעלי תשובה זדונותיהם נהפכים לזכויות. מקנא אני בזכויות הרבות שיהיו לך לכשתשוב בתשובה!"

יענקל השיב בבדיחות-דעת: "אם-כן, בשנה הבאה יוכל הרבי לקנא בי עוד יותר".

מעת לעת היו השניים שבים ונפגשים. הצדיק היה חוזר על דבריו, ויענקל היה משיב את תשובתו, שנראתה חכמה בעיניו.

עברו השנים ויענקל חלה במחלה חשוכת מרפא. מצבו הידרדר וקיצו התקרב. יום אחד ביקש מאשתו להזמין את הצדיק מברדיצ'ב להיות עמו ברגעיו האחרונים. הצדיק נענה ובא. יענקל נראה חלוש וחיוור אך מבטו היה צלול. "נו, יענקל", אמר לו הצדיק ברוך, "אולי הגיעה העת לעשות תשובה?"

אזר יענקל את שארית כוחותיו ואמר לצדיק כי הוא מבקש לספר לו דבר-מה.

"במשך שנים החזקתי את הפונדק", סיפר יענקל. "הייתי מקפיד על תחזוקה ראויה, כמו זיפות הגג לפני החורף, תיקון כל מה שנשבר וכדומה. אולם כשהתחלתי לשקוע בהימורים ולשתות לשוכרה, הפסקתי לדאוג לכל אלה. מיום ליום הפונדק הוזנח יותר, והדבר ניכר בכל פינה. עם הזמן שקע הגג ונסדק, חלונות נשברו, אך לא עשיתי דבר לתקנם.

"יום אחד יצא הפריץ לציד. הוא רכב על סוסו האביר ביער הסמוך. פתאום התקדרו השמים וגשם זלעפות ניתך. הפריץ הדחיר את סוסו בשאיפה למצוא מחסה.

"המבנה הקרוב ביותר אל היער היה פונדקי", המשיך יענקל הגוסס. "הפריץ ציפה למצוא בו בית חס ויבש, אטום מרוחות ומהגשם השוטף. אולם הג הסדוק כאילו חיכה לבוא הגשם. המים זרמו בעוז ושטפו את כל הבית. הרוח חדרה מהחלונות השבורים.

"לא ידעתי היכן לקבור את עצמי מרוב בושה וכלימה. מלמלתי: 'אדוני הפריץ, וכי ידעתי שיהיה גשם שוטף שכזה? וכי יכולתי לדעת שתבוא סופה?!"

"את תגובתו של הפריץ זוכר אני כאילו אירעה עכשיו. המילים שאמר צורבות את ליבי ואת נשמתיי. קולו של יענקל התגבר והוא זעק מקירות ליבו: 'הפריץ צרח לעברי: וכי לא חשבת שיבוא יום ותצטרך לתת דין וחשבון על ההזנחה הגדולה שהזנחת את הפונדק?!"

בזעקה הזאת עלתה נשמתו של יענקל השמימה. רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב העיד כי במילותיו אלה התחרט יענקל חרטה אמיתית וזכה לשוב בתשובה שלמה בטרם נפרד מן העולם.

הרבי מסלונים סיים את סיפורו. האיש שלצידו ישב שקט ומהורהר. אפשר היה לראות כי הסיפור הותיר עליו רושם עז. בתוך כך לקח הצדיק את ידו, הפשיל את שרוולו, והחל לקשור על זרועו תפילין.

כאשר הסיר מעליו את התפילין הודה היהודי כי ארבעים שנה חלפו מאז הניח תפילין בפעם האחרונה. בהתרגשות מסר לו הצדיק את התפילין שלו וביקש ממנו כי יניחן מדי יום.

שנים חלפו. יום אחד פגש משמשו של הרבי יהודי קשיש, עטור זקן ופאות. הלה שאל את המשמש: "האם אתה מכיר אותי?" כשענה המשמש כי אינו מכירו, השיב לו האיש: "אני אותו נוסע שהתיישב לידך ברכבת, והרבי מסלונים הזמינני לשבת לידו. התפילין שמסר לי פעלו את פעולתן. עברתי תהפוכות רבות, אך כפי שאתה רואה, הנני שומר תורה ומצוות. שבת לי יהדותי".